

**YEREL YÖNETİMLERDE ULUSLARARASI İLİŞKİLER FAALİYETLERİ: İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Dr. Öğr. Üye. Salih BATAL*

Öğr. Gör. Volkan TOPÇU**

ÖZ

Yerel yönetimler, mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanması amacıyla kurulan yönetim birimleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde yerel yönetimlerin görevleri ve yüklendikleri sorumluluklar, mahalli ihtiyaçların çok ötesine geçmiş ve uluslararası ilişkiler kurmayı zaruri kılmıştır. Kimi zaman ulusal politikalarla kurulamayan dostluk ve güven ilişkileri, şehirler ve belediyeler üzerinden inşa edilerek, ulusal politikalara zemin hazırlanmakta, karşılıklı iş birliği, tecrübe paylaşımı gibi oluşumlarla ekonomik, ticari, kültürel ve sosyal ilişkiler geliştirilmektedir.

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde tema odaklı, proje temelli, süreli ve süresiz iş birlikleri, kalkınma ve acil yardım vb. çeşitli çalışmalar yapıyor olsa da bu alanda daha çok kardeş şehir ilişkileri ve anlaşmaları ön plana çıkmaktadır. 1950'li yıllarda başlayan kardeş şehir ilişkileri 1980'li yıllardan sona yoğunluk kazanmış, her türlü iletişim imkânlarının gelişmesi, kentleşme, küreselleşme, yerelleşme ve demokratikleşme akımlarıyla birlikte 2000'lerden sonra çeşitlenerek artış göstermiştir. Türkiye'de de benzer bir süreç yaşanmış, aynı yıllarda yerel yönetimler alanındaki reform ve Avrupa Birliği ile daha da yakınlaşma bu sürece ivme kazandırmıştır.

Yürütülen uluslararası ilişkiler yerel yönetim biriminin ölçeğine göre değişkenlik göstermekle birlikte metropol kentlerde önemli bir strateji haline gelmiş durumdadır. Buna göre İstanbul uluslararasılaşma anlamında ülkemizde en dikkat çekici şehirdir. Küresel kent olma iddiasıyla çalışmalarına devam eden İstanbul Büyükşehir Belediyesi, uluslararası ilişkiler konusuna büyük önem verdiğini ifade etmektedir.

Makale çalışmamızda, ülkemizde yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetleri açıklanmakta olup, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin çalışmaları inceleme alanı olarak tercih edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yürüttüğü başlıca uluslararası ilişki çalışmaları; kardeş şehir anlaşmaları, iş birliği protokolleri, mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları ile uluslararası kuruluşlara üyelikler olarak tanımlanmıştır.

Makale çalışmamızın temel kuramı, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler çalışmalarının merkezi yönetim politikalarının nihai belirleyici olduğu bir süreçle sürdürüldüğüdür. Ayrıca makale temel sorusu olarak; bir belediyenin merkezi yönetimin onayını almadan bir uluslararası ilişki faaliyeti yürütmesi mümkün müdür sorusunun cevabı aranmaktadır.

Buna göre; İstanbul Büyükşehir Belediyesi dış ilişkilerinin yönünü belirlerken, İstanbul'a katkı sağlama potansiyeline sahip kent yönetimleri veya tarihsel, kültürel ve coğrafi yakınlık arz eden ülkelerin kent belediyelerini tercih etmektedir. Bu durumun sebebi; kentsel hizmetler bakımından nitelikli örnekleri tanımak ve tarihsel, kültürel ve coğrafi yakınlık arz eden ülkelerle

* Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, salihbatal@gmail.com, Orcid ID: 0000 0002 3822 7417

** Yalova Üniversitesi Çınarcık Meslek Yüksekokulu, volkantopcu77@gmail.com , Orcid ID: 0000 0002 4253 0806

yürütülen iyi ilişkilerin devamlılığını sağlamaktır. Ancak ülkemizdeki tüm belediyeler gibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de uluslararası ilişkilerinin yönünü belirleyen ana etken merkezi yönetimin izlediği politikalarlardır. Bir belediyenin merkezi yönetim politikalarına aykırı uluslararası ilişki yürütmesi veya daha önce başlanan bir ilişkinin devam ettirilmesi mümkün görünmemektedir. Türkiye ve Hollanda arasında yaşanan siyasi gerilim neticesinde, İstanbul ve Rotterdam arasında 2015 yılında imzalanan Kardeş Şehir Anlaşmasının iptali söz konusu duruma en iyi örnektir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Uluslararası İlişkiler, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kent Diplomasisi, Kardeş Şehir

INTERNATIONAL RELATIONS ACTIVITIES IN LOCAL ADMINISTRATIONS: A REVIEW ON ISTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY

ABSTRACT

Local authorities are defined as administrative units that are established to meet the regional and common needs. However, mission and responsibilities undertaken by the local authorities nowadays have gone far beyond the regional needs and have made international relationships indispensable. Sometimes, amicable and trustworthy relationships that cannot be established through national policies are built upon cities and municipalities, paving the way for national policies and promoting economic, commercial, cultural and social relationships through such concepts as mutual cooperation and exchange of experience.

Although local authorities engage in theme-oriented, project-based, definite and indefinite cooperation as well as other works related to development and emergency response in their international relationships, sister city relationships and agreements are more in the foreground. Sister city relationships that began in 1950s became more common after 1980s, and increased by diversifying after 2000s along with the development of all means of communication as well as the flows of urbanization, globalization, indigenization and democratization. Turkey went through a similar process, and reforms in the field of local authorities and closer relationship with the European Union accelerated this process.

Although international relations vary according to the scale of local government unit, it has become an important strategy in metropolitan cities. Accordingly, İstanbul is the most remarkable city in our country in terms of internationalization. İstanbul Metropolitan Municipality, which continues its activities with the claim of being a global city, states that it attaches great importance to international relations.

In this article, international relations activities of local administrations in our country are explained and the studies of İstanbul Metropolitan Municipality are preferred as the field of study. Town twinning agreements, cooperation protocols, memorandum of understanding and letters of goodwill are described as an İstanbul Metropolitan Municipality's main international activities.

The basic theory of our article study is that international relations studies of local governments are carried out through a process in which central government policies are the final determinants. Also as the basic question of the article; it is sought to answer the question of a headquarter who is able to carry out an international relations activity without the approval of the central government.

According to this; In determining the direction of external relations, the İstanbul Metropolitan Municipality prefers city administrations with the potential to contribute to İstanbul or the city municipalities of countries with historical, cultural and geographical proximity. The reason for this situation; to recognize qualified examples in terms of urban services and to

ensure the continuity of good relations with the countries which have historical, cultural and geographical proximity. However, as all municipalities in our country, the main factor determining the direction of the international relations of Istanbul Metropolitan Municipality is the policies followed by the central government. It does not seem possible for a municipality to engage in international relations contrary to central government policies or to maintain a relationship that has already begun. As a result of the political tensions that arise between Turkey and the Netherlands, the cancellation of the Town twinnig Agreement signed between Istanbul and Rotterdam in 2015 is the best example.

Keywords: Local Governments, International Relations, Istanbul Metropolitan Municipality, City Diplomacy, Sister City

GİRİŞ

Son yıllarda dünya ölçeğinde kentsel nüfusun yükselmesiyle birlikte kentleşmenin artması, birçok alanın kentsel boyutunu gündeme getirmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle kentlerin küresel şehirler, dünya kenti vb. kavramlarla, özellikle ekonomi alanında ele alınmasının ardından uluslararası politika, küresel yönetim, kalkınma ve farklı birçok alanda giderek daha çok rol aldıkları söylenebilir. Kentlerin bu şekilde önem kazanması onların yönetilmesini, yönetim yapılarını, diğer şehirlerle ilişkilerini ve etkileşimlerini de ön plana çıkarmaktadır.

Kentlerin uluslararası ilişkilerin yeni aktörlerinden biri olduğunu ve ulus devlet aktörleri ile yerel yönetimlerin birbirine yaklaştığını belirtmek mümkündür. Ulus altı olarak ifade edilen yerel yönetimler, iklim değişikliğinden uluslararası göç yönetimine kadar birçok dünya sorununun çözümünde politika yapıcı, zaman zaman karar verici ama en önemlisi de yerinden yönetim kuruluşu olmaları nedeniyle sorunların çözümüne yönelik uygulamaları sahada gerçekleştiren ve böylelikle toplumun bilinçlenmesini sağlayan bir konumda olmaktadır.

Dünya sorunlarına yerel ve kentsel boyutta da çözümlerin arandığı, Birleşmiş Milletler vb. uluslararası kuruluşların politika belgelerinde, eylem ve kampanyalarında da görülmektedir. Kent yönetimleri veya yerel yönetimler, bölgesel ve evrensel kent sorunlarına ortak akılla ve birbirinden öğrenerek çözümler üretebilmesi, kentsel diplomasi aracılığıyla daha etkin gerçekleştirebilmektedir. Uluslararası veya bölgesel yerel yönetim ve kent birlikleri, kardeş şehir ilişkileri, tema veya proje odaklı iş birlikleri vb. yollarla sağlanabilen bu ilişkiler, sosyal, kültürel ve ekonomik alanda kentleri ve yerel yönetimleri birbirine yakınlıştırmaktadır.

Şehir diplomasisi, yerel diplomasi vb. şekilde adlandırılan yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin, Türkiye’de başta belediyeler olmak üzere özellikle 2000’li yıllarla birlikte artış gösterdiği öngörülmektedir. Bu artışın temel nedeni, 2000-2005 yılları arasında yürürlüğe konulan 5393 sayılı Belediye, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye, 5302 sayılı İl Özel İdaresi ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri gibi kanunların bu konuda yerel yönetimlere önemli oranda güç ve yetki aktarmasıdır. Aynı zamanda Avrupa Birliği ile yaklaşma yolunda Türkiye tarafından atılan önemli adımlar da bu artışın nedenleri arasında sayılabilir. İstatiksel olarak da yabancı kentler arası ilişkilerin artışını eski adıyla Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (MİGM)’nün 2016 yılına ait verilerinde de görmek mümkündür. (MİGM’den akt. Akman, 2016: 1064, akt. Ekşi 2018: 78-79). Buna göre, Türkiye’de kentlerin yabancı kentlerle daha çok kültürel ilişkiler

kurduğu gözlemlense de lobi faaliyetleri anlamında uluslararası kent birliklerine ve uluslararası kuruluşlara katılım, kentsel hizmet anlamında iyi ve örnek bir uygulamanın ekonomik veya politik açıdan yayılması, kaynak geliştirme anlamında Avrupa Birliği ve benzeri kuruluşlardan proje temelli destek alınması vb. tarzlarda olabilmektedir.

Şu konuya ise konunun başında değinmekte yarar vardır. Mahalli idarelerin kardeş şehir ve yurtdışı ilişkileriyle ilgili daha güncel verilere, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün kapatılmasıyla internet sitesinin değişmesi ve verilerin kaldırılmasından dolayı ulaşılamamaktadır. Ayrıca, belediye ve birliklerinin yurtdışı ilişkileriyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, il özel idarelerinin yurtdışı ilişkileriyle İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü yasal olarak artık sorumludur. Her iki yeni kurumun da internet sitesinde bununla ilgili veriler paylaşılmamaktadır.

1. LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmada literatürde yer alan birtakım çalışmalardan yararlanmak tercih edilmiştir ve bu tercihler de konunun gideceği yeri belirlemede yardımcı olmuştur. Öncelikle alanda yapılan çalışmalarda kent diplomasisi/yerel diplomasi/ulusal diplomasi/paradiplomasi vb. kavramlar neticesinde birtakım yayınlara ulaşılabilmektedir. Özellikle konunun birden fazla disiplini ilgilendiriyor olması, ayrıca birçok farklı kavramların benzer konuyu açıklama çabası hem bir avantaj hem de bir dezavantaj olabilmektedir.

Kent diplomasisi açısından Murat Daoudov'un Yerel Dış Politika'nın Temelleri (Daoudov 2013a) eserinde, kavramsal açıdan kent diplomasisi vb. kavramların genel bir açıklaması verilmiş, ayrıca bazı ülkelerin yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerine katı mı, esnek mi, yarı esnek mi vb. bir şekilde merkez-yerel etkileşimi açısından nasıl yaklaştığı anlatılmıştır. Diğer yandan küreselleşme ve demokratikleşme kavramlarıyla oluşan dünyadaki demokratikleşmeyi, yerelleşme kavramıyla düşünerek günümüzün yerel-ulusal-global arası ilişkinin oluştuğu belirtilmiştir, ayrıca uluslararası kentler arası ilişkilere birtakım örnekler verilmiştir.

Benzer bir çalışma ise yine bu konunun belli bir olgunluğa erişmesi için bahsedilmesi gereken birtakım konuları ele almaktadır. City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics (Melissen ve Pluijm 2007: 19-33) adlı eserde çok düzeyli veya aktörlü diplomaside şehrin önemine değinilmekte ve kent diplomasisinin bu çalışmada benzer şekilde ele alacağı altı halinden söz edilmektedir. Bunlar: Güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür, networkler (ağlar) ve temsiliyettir.

Bir diğer çalışma yine Emine Sare Aydın Yılmaz'ın doktora tezi olan The Increasing Role Of Cities In International Politics (2011) adlı çalışmada dış politikanın uluslararası ilişkilerde kentlerin güçlenmesiyle neden yerelleştiği üzerinde durularak yerel dış politikadan söz edilmesi ve çalışmasında örnek olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni ele alması, bu çalışma kapsamında da değinilecek noktalardan biridir.

Diğer çalışmalara devam etmeden önce bu çalışma kapsamında konunun hukuki boyutu ile ilgili 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun, 1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin

Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun vb. metinler de çalışmanın hukuki ve idari boyutunu anlamada ve yol göstermede yardımcı olacaktır. Bunların yanında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Birliği Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği Programları ve Avrupa Kentsel Şartı gibi düzenlemeler de yerel özerklik anlamında konunun değerlendirilmesine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Çiğdem Akman ve Elvettin Akman'ın Türkiye'deki Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi (2017: 228-254) başlıklı çalışmasında ise Ankara, Antalya, Bursa ve İzmir Büyükşehir Belediyelerinde kardeş şehir çalışmaları mülakatlarla incelenmiştir. Belirlenen belediyelerin dış ilişkiler birimlerinin idarecileriyle 13 soru üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu eser yerel yönetimlerin dış ilişkilerini yürüten birimleri esas alan bir değerlendirmeyi ön plana çıkarması bakımından önemli görünmektedir. Ayrıca bu makalede konunun literatür açısından derinlemesine bir şekilde araştırıldığı ve literatürdeki bu çalışmaların bir arada olmasının başka araştırmacılara yol gösterdiği söylenebilir.

Bir diğer çalışma ise Birgül Demirtaş'ın Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek (Demirtaş 2016: 151-173) adlı makalesidir. Bu makale diğer bahsedilen çalışmalardan farklı olarak uluslararası ilişkiler alanını öncelikli ele alan bir çalışma olması bakımından önemli görünmektedir. Bu alanın ve konunun, ana akım uluslararası ilişkiler literatürü tarafından ihmal edildiğini ifade eden yazarın çalışması birçok boyut içermektedir. Kendisi de saha çalışması olarak belediyelerle, belediye birlikleriyle, siyasi parti yetkilileriyle, Dışişleri Bakanlığı çalışanları ve emekli büyükelçileriyle görüşen yazarın âdete ulusal dış politika ve yerel dış politika arasındaki ilişkiyi görmek istediği belirtilebilir.

Farklı bir çalışma ise şehir plancısı gözüyle, Türkiye'deki yerel yönetimlerin kardeş kent ağının farklı ülkelerdeki 4000'in üzerinde kardeş kent ilişkilerinin tespit edilerek, coğrafi kodlama yöntemiyle bunların konumlarının tespit edilmesi ve sosyal ağ analizi yöntemi kullanılarak ağın alt bileşenlerinin ve tarihsel dönüşümünün incelenmesidir. Savaş Zafer Şahin ve Emrah Söylemez'in Türk Belediyelerinin Küresel Kardeş Kent Ağlarındaki Farklılaşmalar ve Benzerlikler (2014) adlı makalesi çalışma kapsamında yöntem açısından dikkate alınabilecek bir çalışmadır.

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB)'nin yayınları içerisinde olan M. Sinan Özden ve Sultan Gündüz'ün Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehir Rehberi (Özden ve Gündüz 2017) Cemal Baş'ın Yerel Yönetim Ödülleri (Baş 2017), Yerel Yönetim Ağları (Baş 2017), Yeni Kentsel Gündem Habitat-3 (Baş 2017), Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Baş 2017) adlı eserleri özellikle kentlerin uluslararası ilişkiler alanındaki yeni seyirini, yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasını anlamada çalışmaya katkı sağlayıcı metinler olarak düşünülmektedir.

Literatürde bu konu birçok açıdan ele alınmaya çalışılsa da, kavramsallaştırmanın ve arka planın yeterli olmadığı söylenebilir. Disiplinlerarasılığın getirmiş olduğu karmaşıklık, bilimin sınıflandırma yapmaya itmesi ile çakıştığında konunun farklı yanlarının öncelenmesine yol açtığı söylenebilir.

1980'li yıllarda gelişen neo-liberalleşme, küreselleşmeyi önceleyerek bireyciliği,

piyasa olgusunu, deregülasyon politikalarını öne çıkarmıştır. Buralardaki gelişmeler liberal demokrasinin gelişimine ve onun yerleşik modellerinin çözümüne katkı sağlamıştır. Aslında bu süreçte, 1960'lara kadar geri götürülebilecek yeni toplumsal ve siyasal hareketlerle bütünleşebilecek bir oluşum söz konusudur. Daha esnek örgütler ve sorunlar içinde siyasetin üretilmesi, yatay ilişkiler ağının güç kazanması ve devlet ekseninin dışında çözümlerin aranmaya başlanmasının bu tarihlerde olduğu söylenebilir. Küreselleşmeyle birlikte ulus devletlerin mekânsal rollerine karşın, uluslararası ve belli ölçüde bir siyasal kültür yaşanmaya başlamıştır. Yönetişim kavramı da uluslararası öteleşme ile devreye giren ve odaksal devlet anlayışını çözen bir kültür halini almıştır. Yönetişim olgusu da yerellik kavramıyla bütünlük kazanmış, aynı zamanda demokrasinin ulus ötesi bir hal almasına da imkân sağlamıştır. (Kahraman, Keyman, Sarıbay 1999: 15-16)

Roussenu, devletlerin hakim rollerini kaybetmekte olduklarını ve küresel yönetişimin daha da fazla parçalandığını söylemektedir. İki eğilimle bu durum kendini gösterir, biri ulus ötesi yönetişim, örneğin STK'lar vb. Diğeri ise ulusaltı yönetişimdir. Bunlar da kentlerin ve mikro bölgelerin daha fazla uluslararası ilişkiler geliştirmesiyle ilgilidir. (Rosenau 1995: 13-43'den akt. Demirtaş 2016: 154)

Yerel idarelerin dünya ile olan ilişkilerini anlamak için birtakım kavramlar kullanılmaktadır. Paradiplomasi kavramı, paralel diplomasinin kısaltılması olarak ve yerelin merkezin dış ilişkilerine paralel bir seyir izlediği üzerinden yola çıkılarak tanımlanmaktadır. (Aguirre 1999: 185-209'dan akt. Demirtaş 2016: 154) Diğer kavramlar ise ulus-altı dış politika kavramı ve yerel dış politika kavramlarıdır, bunlar ise merkezi yönetimin bütün birimlerinin dış ilişkilerini kapsamasıdır. (Mcmillan 2008: 232-237'den akt. Demirtaş 2016: 154) Belediyelerin dış politikası kavramı da bulunmaktadır ve bu kavram ise yerel yönetimlerin dış dünya ile ilişkilerini içerecek şekilde kullanılmaktadır. (Daoudov 2013a: 27-28'den akt. Demirtaş 2016: 154) Kent diplomasisi kavramı ise kentlerin küresel politikada kendilerini temsil etmek ve çıkarlarını gerçekleştirmeleri için uygulanan politikalara denir. (Pluijm ve Melissen 2007: 6'dan akt. Demirtaş 2016: 154) Kentler diplomasisinin dünyada eskiye götürülebilecek kadar uzun olduğu ifade edilebilir. Vestfalya öncesi dönemde dünya tarihi, kentlerin tarihi de olmuştur. Antik Yunan bunun iyi örneklerindedir. (Demirtaş 2016: 154)

Yerel yönetimler; küreselleşme, bölgeselleşme, yerelleşme ve küyerelleşme gibi kavramların da itici gücüyle artık daha etkili küresel aktörler olmuşlardır. İlçeler, şehirler, eyaletler ve bölgeler vb. yerinden yönetim birimleri; dış politika konularında farklı yaklaşımlarla ticaretten, ortaklıklara önemli uluslararası ilişkiler geliştirir ve yürütür hale gelmişlerdir. (Batal ve Tuğlu 2018: 197)

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerinde en çok karşılaşılan uygulama kardeş şehir ilişkisi kurma çabalarıdır. Kardeş şehir ilişkisi kurmanın bürokratik bakımdan zor olmaması, herhangi bir maliyeti yüklememesi ve gelecekte planlanan uluslararası çalışmalara bir başlangıç noktasını oluşturması ve politik olarak halk tarafından ilgiyle karşılanması bakımından yerel yönetimlerde yoğun olarak kardeş şehir çalışmalarının yürütüldüğü görülmektedir.

Kardeş şehir çalışmalarıyla ilgili bugüne kadar birçok farklı ifade kullanılmıştır.

Bu ifadelerin her biri farklı şekilde isimlendirilmiş olsa da genel hatlarıyla kardeş şehir çalışmalarını anlatmaktadır. Avrupa ülkelerinde kardeş şehir kavramı genellikle town twinning or twin cities (ikiz kasaba veya ikiz şehir), sister (kardeş), connected (bağlı), double (çift), trans-border (sınır ötesi), bi-national (iki uluslu), neighboured (komşu olan), coupled (eşleşmiş – bağlanmış), city to city (C2C) partnership, partner (ortak), friendship (dost), cities or town, municipal partnership (belediye ortaklıkları), municipal international cooperation (belediyeler arası uluslararası iş birliği), decentralised cooperation (adem-i merkeziyetçi iş birliği ve yerinden iş birliği) vb. ifade edilmektedir. Rusya coğrafyasında ise; twinning town (ikiz kasabalar) ifadesiyle ile birlikte, kardeş (pobratimy) veya ilgili (porodnennye) kent ifadelerine de rastlamak mümkündür (Gezici ve Kocaoğlu 2018: 115).

Kardeş şehir uygulamaları birbirinden uzak yerleşim bölgelerinin çeşitli sebeplerle oluşturdukları iş birlikleridir. Bu birliktelik çok farklı konu başlıklarında olacağı gibi iki veya daha fazla kentin bir araya gelmesiyle de teşekkül edebilir. 1950’li yılların başından itibaren uygulamaya konulan kardeş şehir ilişkileri daha çok ABD kentleriyle dünyanın diğer ülkelerindeki şehirler arasında barış ve sağlıklı iş birliğinin sağlanması amacıyla ortaya konulmuştur. Avrupa ülkelerinde ise bu süreç daha çok İngiliz ve Fransız kentleri arasında görülen iş birliği çalışmalarlarıyla birlikte ortaya çıkmıştır (<https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/151>, Erişim Tarihi: 29.04.2019).

Kardeş şehir uygulamaları 1980-2000 yılları arasında yoğunluk kazanmıştır. Bu sürecin temel sürükleyicisi Avrupa Birliği etkisi ve ortak proje geliştirme çalışmalarının popülerlik kazanmasıdır. Ayrıca bu dönemde Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve soğuk savaş döneminin sona ermesi ülkeler ve kentler arasında iş birliği olanaklarının artmasına neden olmuştur. Başlangıçta yapılan çalışmalar daha çok kültürel faaliyetler olarak öne çıkmaktadır. Soğuk savaşın ortaya çıkardığı karşılıklı güvensizlik ve tehdit olarak görme unsuru zamanla yerini kültür tanıştırma ve dostluk kurma çalışmalarına bırakmıştır (Aktulun 2015: 70).

Şehir diplomasisi birçok boyutu bir arada barındırmaktadır. Bu anlamda güvenlik boyutu, çeşitli dönemlerde yaşanan sıcak çatışma veya soğuk savaş döneminde ortaya çıkan çalışmaları ifade etmektedir. Yerel yönetimler, 2. Dünya Savaşı sonrasında savaşın tahrip ettiği ülkeler arasında diyalogun yeniden sağlanması, barışın kalıcı olması, kültürleri tanıştırma gibi konularda rol üstlenmiştir. Şehirler arasında başlayan yakınlaşma çalışmaları, ülkeler arasında da ilişkilerin gelişmesine fırsat ve cesaret vermiştir.

Yerel yönetimlerin güvenlik dışında rol aldığı bir başka unsur kalkınma boyutudur. Buna göre yerel yönetimler aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerin şehirleri desteklenmiş ve kalkınmalarına olanak sağlanmıştır. Bu çalışmalar daha çok uluslararası dayanışmalar ve uluslararası birlikler eliyle sağlanmıştır.

Ekonomik boyutta yerel yönetimler daha çok ekonomik eylemleri ön plana almıştır. Bu sayede yeni yatırım alanlarının açılmasına olanak verilmiş ve karşılıklı kazan-kazan politikası izlenmeye çalışılmıştır.

Kültürel boyutun içeriğinde yerel yönetimler, yerel halkları ve kültürleri kaynaştırmaya çalışmış, toplumların birbirlerine karşı ön yargılarıyla mücadele

edilmesini sağlamıştır.

Ağ oluşturma boyutunda yerel yönetimler kendi aralarında ağlar ve iş birlikleri oluşturarak birlikte çalışma ve ortak proje geliştirme kültürünü edinmeye çalışmıştır. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR), Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG), Latin Amerika'daki MERCOSUR gibi birlikler bu konuda verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır.

Son olarak temsiliyet boyutunda ise, yerel yönetimler şehirlerin çıkarlarını ve ulusal çıkarları uluslararası mekanizmalar aracılığıyla savunmaya çalışmıştır. Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı içerisinde yerel ve bölge yönetimleri temsilciliklerinin yer alması söz konusu savunma anlayışının en belirgin örneklerindedir (Daoudov 2013a: 33-35).

Yerel yönetimler siyasi bir aktör gibi uluslararası alanda yer alabilmektedir. Bu rol kimi zaman ulusal yapılardan daha etkili olabilmekte ve sonuç üretebilmektedir. Yerel yönetimlerin uluslararası kent diplomasisinde kullanabileceği araçlar içerisinde; politik temsil gücü, uluslararası antlaşma yapabilme kapasitesi, ortak yardım ve yatırım programları geliştirme gücü, bilgi paylaşım alanlarını ortaya çıkarabilme imkânı, uluslararası kuruluşlara üye olabilme ve çeşitli ağlara katılabilme gösterilebilmektedir (Batal ve Tuğlu 2018: 202).

Kardeş şehir ilişkilerinin geliştirilmesi birçok ulusal ve uluslararası faydayı beraberinde getirmektedir. Bu anlamda kimi zaman ülkelerin kuramadığı dostluk ve güven ilişkisi şehirler arasında kurulabilmekte ve küresel gerginlikleri azaltabilmektedir. Bunun dışında kardeş şehir ilişkileriyle birlikte ortaya çıkan temel faydalar içerisinde; bilgi ve tecrübe paylaşımı, sosyal ve kültürel iş birlikleri, sürdürülebilir çevre anlayışının sağlanması, ekonomik iş birliği, uluslararası fonlardan yararlanabilme, uluslararası lobicilik ve diplomasi faaliyetleri yürütme ve dünya kültür ve tarih miraslarının ortak korunması sayılabilmektedir (Oktay 2014: 16-17).

2. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ

Ülkemizde yerel yönetimler kimi zaman ülkemizin uluslararası ilişki kurma noktasının başlangıcını oluşturabilmektedir. Buna göre kentler arası etkileşimin daha hızlı sonuç üretmesi ve etkisi altında olan nüfus büyüklüğü bu konuda önemli bir etkidir. Kentlerde yaşanan sorunlar ve bu sorunların ortaya çıkardığı fırsat alanları kentleri her geçen gün birbirine yaklaştırmaktadır. Bu durumda kentleşen bir dünya yapısının ve birbirine benzeyen kentlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kentler arası kurulan uluslararası ilişkiler bu benzeşmeyi arttıran bir etkiye sahiptir.

Ülkemizde yerel yönetimler uluslararası iş birlikleri yoluyla haklarını uluslararası platformlara taşıma gayreti içerisinde bulunmakta ve küresel bir bütünün parçası haline gelmektedir. Bu sayede sadece ulusal imkânlarla bağlı kalmamakta ve dünyanın farklı noktalarıyla iş birliği sağlayarak hareket alanını genişletmektedir. Bu durum en çok İstanbul için geçerlidir. Çünkü İstanbul kapasitesi bakımından Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir potansiyele sahiptir. Sadece Türkiye merkezli yaklaşımlarla sorunlarını çözmesi ve marka kent, küresel kent, metropoliten kent gibi kavramlara karşılık hizmet

üretebilmesi çok mümkün değildir. O bakımdan İstanbul'un uluslararasılaşması ve küresel bir bütünün parçası olması önemlidir.

Türkiye'de yerel yönetimlerinin uluslararası ilişkileri, hukuki mevzuat ile tanınması ve idari yapılanması ile desteklenmesi açısından diğer ülkelerle kıyaslandığında "sınırlayıcı rejim" modelinin benimsendiği görülmektedir. Bu modelde yerel yönetimler, yurtdışı ilişkilerinde kısmi olarak yetkili haldedir, bu durum ilişki geliştirmeye sınırlama koymakta ve ilişkiyi denetime tabi hale getirmektedir. Aynı zamanda ulusal dış politika ile uyum aranmaktadır. Ancak buna yönelik çift taraflı koordinasyon ve eşgüdümün sağlanması için yeterli idari yapılanma bulunmamaktadır. (Daoudov 2013b: 286)

Türkiye'de yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri, düzen, plan ve bir politika çerçevesinde işlememektedir. Popülist yaklaşımlar ilişkileri geliştirmekte ya da durağan ve sağlıklı kılmaktadır. Konuyla ilgili mevzuat hükümleri her ne kadar 1580 sayılı eski belediye kanununa göre kent yönetimlerine çok daha iyi sorumluluklar ve yetkiler verse de bunların kullanımı başka mevzuat hükümlerince sınırlandırılmıştır. Ayrıca İstanbul'un, büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleriyle uluslararası ilişkiler konusunda Türkiye'deki diğer belediyeler tarafından örnek alınması, yerel diplomasinin kent içi yönetim ve eşgüdüm ekseninde, yeni bölgecilik metropoliten yaklaşımı çerçevesinde İstanbul üzerinden incelenbilmesini gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde yerel yönetimlerin yetki ve kaynak bakımından güçlenme süreci 2000'li yılların başından itibaren görülmüştür. Bu süreç öncesinde yerel yönetimimizin uluslararası boyutta çalışmalar yürütmesi çok nitelikli sonuçlar üretmemiştir. Bu bakımdan ülkemizde kardeş kent çalışmaları her ne kadar 1960'lı yıllarla başlayan bir süreç olarak görülse de son yirmi yıl içerisinde yoğunlaştığı ve etki gücü kazandığı söylenebilir.

Belediyelerde bu konuyla ilgilenen ayrı birimler kurulmuştur. Belediyelerimiz Avrupa Birliği'nin hibe ve fon desteklerini alabilmek için alanında uzman, dil bilen personel istihdam etmeye başlamıştır (Akman ve Akman 2017: 232).

Şehir eşleştirme uygulamalarının ülkemizde 1992'den bu yana arttığı görülmektedir. (MİGM'den akt. Akman 2016: 1064) 2016 tarihi itibarıyla 392 yerel makam 127 ülkeden belediye ile toplamda 1547 kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Afyonkarahisar, Aydın, Eskişehir, Kahramanmaraş, Kırklareli, Kocaeli, Mersin ve Samsun olmak üzere 8 il özel idaresi ile bölgesel belediye birliği olan Kuzey Ege Belediyeler Birliği yurtdışından benzer ilişkiler kurmuştur. Kurulan ilişkilere bakıldığında çoğu ilişkinin 30 büyükşehir belediyesi tarafından kurulduğu görülmektedir. 2009'den 2016'ya kardeş şehir iş birlikleri iki kat artmıştır. (MİGM aktaran, Özden ve Gündüz 2017: 14) İlişkilerin, büyükşehir belediyeleri tarafından daha çok geliştirilmesi diğer belediye türlerine göre büyükşehirler belediyelerinin imkân ve kapasitesiyle ilgili olduğu söylenebilir.

Yurtdışı iş birliklerine bölgeler temelinde bakıldığında kardeş şehir ilişkilerinin tüm ilişkiler içerisinde, Marmara bölgesinde %41, İç Anadolu ve Ege bölgelerinin her ikisinde de %17 oranlarında olduğu görülmektedir. En azını ise Karadeniz Bölgesi %7 ile Güneydoğu Bölgesi %3 ile Doğu Anadolu Bölgesi ise %1 ile oluşturmaktadır.

Ülkemizdeki yerel yönetimlerin uluslararası kardeş kent ilişkileri tüm dünyaya yayılmıştır. Dünyadaki bölgelere baktığımızda ilişkilerin yüzde 57'si AB üyesi ülke belediyeleri ile gerçekleşmiştir. Türki devletler ile ilişkiler %10, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile %8 düzeyindedir (www.yereldiplomasi.gov.tr Erişim Tarihi: 22.04.2019).

Ülkemizdeki yerel yönetimlerimiz, kardeş şehir anlaşmalarının dışında üye olmak yoluyla 88 farklı uluslararası kuruluş/uluslararası belediye birlikleri olarak toplamda 251 ilişki geliştirmiştir. Bu kuruluşlar ve birlikler, daha çok; komite, teşkilat, konsey, merkez, fon, forum, organizasyon, platform, birlik gibi adlarla tanımlanmakta olup, kurulan ilişki biçimleri yerel yönetimlerimizin ihtiyaçları ve kurumsal potansiyellerine göre şekillenmektedir. Ülkemizde yer alan 29 şehrimizdeki yerel yönetim birimlerimizin ise herhangi bir uluslararası kuruluşla/uluslararası belediye birlikleri ile herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır (Akman 2017: 501-504).

Ülkemizde yerel yönetimlerimiz kardeş kent çalışmalarını daha çok Osmanlı coğrafyasında yer alan şehirler (Bosna Hersek, Yunanistan, Romanya, Makedonya, Kırım, Bulgaristan ve Karadağ), Avrupa'da Türk nüfusunun fazla bulunduğu şehirler (Almanya ve Fransa), Orta Asya'da yer alan Türk ülkelerindeki şehirler (Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan) veya Orta Doğu'da yer alan şehirler (Lübnan, Filistin, Suriye ve Suudi Arabistan) üzerinden sürdürmektedir. Bu şehirlerin tercih edilmesinin temel nedeni; tarihsel, kültürel ve dini ortak noktalarımızın yoğunlukla bulunmasıdır (Şahin ve Söylemez 2014: 25-31). Söz konusu temel neden, coğrafi yakınlık ve kültürel bağlar olarak da adlandırılabilir. Yerel yönetimlerimizin eski Osmanlı coğrafyasındaki ülkeler ve şehirler ile ilişkiler kurma isteği belirleyici olabilmektedir. Bu süreçte, bu açıdan bakıldığında Balkanlar ve Ortadoğu bölgeleri öne çıkmaktadır. Eski SSCB içindeki, özellikle Türki cumhuriyetler ve kentleri ile ilişki kurma isteği de olmaktadır. Avrupa'da ise Türk işçilerin daha çok bulunduğu şehirlerle, hemşerilik ilişkileri üzerinden ilişkiler geliştirme istekleri belirleyici olabilmektedir. (Özden 2018: 13)

Türkiye'deki yerel yönetimlerin kurmuş olduğu ilişkilere sayısal verilerden bakıldığında özellikle yakın coğrafya ile ve daha çok kültürel odaklı ilişki kurulduğu görülmektedir. Diğer yandan Türkiye'deki yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri geliştirirken birtakım sıkıntılı durumlarla karşılaştığı ifade edilmektedir. Bu sıkıntılar ilişkilerin etkin, sağlıklı, sürdürülebilir olmasını engellemektedir. Dile getirilen sıkıntıların bazıları 2017'de TBB tarafından gerçekleştirilen Yerel Diplomasi Çalıştay'ında ortaya konmuştur. Bu başlıklardan birkaçını dile getirmek, Türkiye'deki yerel yönetimlerin uluslararası ilişki geliştirmede yaşanan sıkıntıları anlama ve çözüm yolları aramada yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu eksikliklerden birkaçı şu şekildedir: insan kaynağı yetersizliği, üst yönetim yetersizliği, kurumsal yapıdaki eksiklikler, birimlerarası iletişim ve koordinasyon eksiklikleri, mali sorunlar, proje çıktılarının ve edinilen tecrübelerin sürdürülebilir eksikliği, ortaklık sıkıntıları vb. (Özden 2018: 23-27)

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişki geliştirme sürecinde yukarıda dile getirilen bazı problemlerin giderilmesi için birtakım girişimler yaşanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yerel yönetimlerde kapasite geliştirme, belediye hizmetlerinin etkin ve verimliliğine yönelik yabancı fon ve kaynaklarının belediyelere belli bir tecrübe kazandırdığı söylenebilir. Avrupa Birliği ile yurtdışından şehir eşleştirme süreçlerini de içinde barındıran birtakım hibe programları kapsamında Türk yerel yönetimlerinin

uluslararası ilişkilerinin arttığı ve sürdürülebilir hale getirilmeye çalışıldığı görünmektedir. Söz konusu durumu *Şehir Eşleştirme Projeleri* başlığı altında birkaç örnekle açıklamakta fayda vardır.

Projenin Adı: "Yerel Yönetimler Doğu Programı" (LOGO-EAST) Projesi

Uygulama Dönemi: 2006-2009

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: Türkiye Belediyeler Birliği (VNG-I ile)

Proje kapsamında, Türkiye ve Hollanda arasında kardeş şehir ilişkilerinin işlevinin artırılması için proje hazırlama ve uygulama amaçlanmıştır. Proje kapsamında, Hollanda'dan 8 ve Türkiye'den 9 belediyenin katılımıyla söz konusu belediyeler arasında toplam 11 proje gerçekleştirilmiştir.

Projenin Adı: "Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı" (TUSENET) Projesi

Uygulama Dönemi: 2006-2011

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: Türkiye Belediyeler Birliği (SALAR ile birlikte)

Bu projenin ana bileşenlerinden birisi belediyeler arası ortaklık olmuştur. Pilot belediyeler Türkiye ve İsveç'ten seçilerek bunlar arasında tematik ortaklıklar gerçekleştirilmiştir.

Projenin Adı: "Türkiye ve İspanya'daki Belediyeler Arasında Uluslararası İşbirliklerinin Geliştirilmesi" Projesi

Uygulama Dönemi: 2008-2010

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: Türkiye Belediyeler Birliği (FEMP ile birlikte)

Projenin ana bileşenlerinden birini, iki ülkenin yerel yönetimler arasında "kardeş şehir" ilişkisi geliştirerek sürdürülebilir ilişkiler sağlamaktır. Projede en az 10 belediye kendi aralarında eşleştirme gerçekleştirmiştir.

Projenin Adı: "Türkiye'de Yerel Yönetim Reformu Uygulanmasının Devamına Destek" Projesi – Aşama II

Uygulama Dönemi: 2009-2011

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği ve pilot yerel yönetimler

Proje kapsamında, Türkiye ve AB ülkelerindeki yerel yönetimler arasında ilişkiler kurulması için destek verilmiştir. Ayrıca, TBB'nin 2010 yılı Stratejik Planı'na yönelik Belediye Ortaklık Stratejisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Projenin Adı: "Yerel Düzeyde Katılımcı Stratejik Yönetimin Geliştirilmesi için Teknik Yardım" Projesi

Uygulama Dönemi: 2011-2013

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği ve pilot yerel yönetimler

Proje faaliyetleri arasında kıyaslama (benchmarking) üzerinden belediyelerde performans iyileştirilmesi ve uluslararası iyi uygulama paylaşımı yapılması amacıyla seçilen yerel yönetimler içinden şehir eşleştirme yapılmasına katkı sağlanması yer almaktadır.

Projenin Adı: "İl Özel İdareleri AB'ye Hazırlanıyor" Projesi

Uygulama Dönemi: 2011-2013

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: AB Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Vilayetler Birliği

Bu proje, Vilayetler Birliği (VB) ve İçişleri Bakanlığı ile AB Başkanlığı tarafından yürütülmüştür. Projede İl Özel İdarelerinin, İl AB Daimi Temas Noktası personelinin kapasitelerinin geliştirilmesi desteklenmiştir.

Projenin Adı: "İstanbul AB'ye Hazırlanıyor" Projesi

Uygulama Dönemi: 2012-2016

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: AB Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, İstanbul Valiliği ve Büyükşehir Belediyesi (ve ilçeler)

Proje, AB Başkanlığı'nın kendisi tarafından yürütülmüş ve tamamlanmıştır. Proje kapsamında, İstanbul içindeki yerel yönetimlerin AB'deki yerel yönetimlerle ortaklık geliştirmesi ve yerel düzeyde AB müktesebatının iyi bir şekilde uygulanması amaçlanmıştır. Şehir eşleştirme, projenin ana amaçlarından birini oluşturmuş, bu bağlamda, İstanbul'daki 10 yerel yönetimin Avrupa'daki bazı yerel yönetimlerle eşleştirmesi gerçekleştirilmiştir.

Projenin Adı: "Ankara AB'ye Hazırlanıyor" Projesi

Uygulama Dönemi: 2012

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: AB Başkanlığı, Ankara Valiliği ve Büyükşehir Belediyesi (ve ilçeler)

Proje Özeti: Projede, AB fonlarından daha etkili bir şekilde yararlanarak Ankara'daki yerel yönetimlerin kapasitesinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, eğitimler ve proje fuarı düzenlenmiştir.

Projenin Adı: "Valiliklerde AB İşleri İçin Kapasite Oluşturulması" (VABpro) Projesi

Uygulama Dönemi: 2012-2014

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: AB Başkanlığı

Proje (IPA 2009 altında AB tarafından finanse edilmiştir) kapsamında, AB müktesebatının yerel düzeyde uygulanması için, deneyimlerin ve iyi uygulamaların paylaşılmasına yönelik, AB üyesi devletlerin yerel yönetimleri ve Türkiye'den seçilmiş 20 il arasında sürdürülebilir ortaklıklar tesis edilmesi amaçlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında proje, bir şehir eşleştirme bileşeni içermektedir. Daha sağlıklı bir şehir eşleştirme için standart oluşturulması, AB-Türkiye Şehir Eşleştirmesi Seçim Komitesi, AB-Türkiye Şehir Eşleştirme Konferansı için yol haritası belirlenmiştir. Proje sonunda,

yerel yönetimlerin şehir eşleştirmelerine yönelik sistematik bir yaklaşım geliştirilmesi yönünde bir ihtiyacın gözlemlenmesiyle, en sonda belirtilen ve şu anda hala uygulanmakta olan “Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Şehir Eşleştirme” Projesi, VABpro'nun devamı ve destekleyicisi olarak geliştirilmiştir.

Projenin Adı: “Türkiye'deki Yerel Yönetim Reformunun Uygulanmasına Destek” Projesi – Aşama III

Uygulama Dönemi: 2018 yılı ikinci yarısı için uygulanması planlanmış ama uygulanmaya henüz geçmemiştir.

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (eski adıyla) ve Türkiye Belediyeler Birliği

Proje, LAR I ve LAR II deneyimlerinden hareketle kurgulanmış ve yerel yönetim reformunun devamına yöneliktir. Proje, AB fonları tarafından desteklenecek ve BM Kalkınma Programı'nın teknik desteği ile yürütülecektir.

Projenin Adı: “Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Şehir Eşleştirme” Projesi

Uygulama Dönemi: 2018-2020

Faydalanıcı Kurum ve Kilit Paydaşlar: Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), Vilayetler Birliği (VB) ve İçişleri Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Proje, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı-II (IPA II) altında Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir. Genel hedef, AB'ne katılım yolunda yerel düzeydeki idari kapasitenin yükseltilmesidir. Amacı ise Türkiye ve AB üyesi ülkeler içinde yerel yönetimler arasında bilgi ve deneyimin paylaşımı amacıyla sürdürülebilirlik ekseninde yapıların oluşturulmasıdır (<http://www.yereldeab.org.tr/sehireslestirme/%C5%9EehirE%C5%9Fle%C5%9FirmePr ojeleri.aspx> Erişim Tarihi: 22.05.2019).

Yukarıdaki uygulamalara benzer olarak bazı kurumların gerçekleştirdiği girişimler de yerel yönetimlere bu konularda yardımcı olmaktadır. Örneğin; Marmara Belediyeler Birliği (MBB)'nin Yerel Diplomasi Platformu, MBB üye belediyelerinin yurtdışı ilişki ve ortaklık anlayışının geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuştur ve zaman zaman üye belediye temsilcileri bir araya gelerek tecrübe paylaşımı yapmakta ve birbirlerine destek olmaktadır. Aynı zamanda bu platform tarafından üçer aylık Yerel Diplomasi Bülteni yayımlanmaktadır. (<http://marmara.gov.tr/yerel-diplomasi-platformu-6528> Erişim Tarihi: 22.05.2019). Bir başka örnek, Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin kardeş şehir ve benzeri ilişkileri geliştirmek amacıyla Türk dünyasından kentleri bir araya getirmeyi amaçlayan Kardeş Şehirler Platformu'dur (www.kardessehirler.org.tr Erişim Tarihi: 22.05.2019). Başka bir örnek ise, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA)'nın Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi'dir. Bu komite de üyelerine kalkınma iş birliği ve kent diplomasisi tecrübelerini paylaşacakları bir platform sağlar. (<http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-kalkinma-isbirligi-ve-kent-diplomasisi-komitesi/> Erişim Tarihi: 22.05.2019). TDBB'nin örneğine benzer olarak Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) de üyelerine internet tabanlı bir site sunmuştur ve buradan yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri ile ilgili bilgi edinme,

kardeş şehir, proje vb. iş birlikleri geliştirmek için yerel yönetimlere ortam sağlamaktadır. Aynı zamanda, kurulan bu portalın daha önce sözünü ettiğimiz ve 2020'ye kadar devam edecek olan Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Şehir Eşleştirme Projesi kapsamında geliştirildiğini belirtmek gerekmektedir (www.yereldiplomasi.gov.tr Erişim Tarihi: 22.05.2019).

Türkiye'deki yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler ve kent diplomasisiyle ilgili olarak birtakım ana aktörleri, Dışişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği, Vilayetler Birliği gibi kurumları sıralamak mümkündür. Diğer yandan bu konularda, kamu diplomasisi ve yumuşak güç ile de ilişki kurularak, Türk yerel yönetimlerinin yurtdışı kentlerle veya uluslararası kuruluşlarla ilgili olan yakınlaşmalarında ve gerçekleşen çalışmalarda, birtakım kurumlarla da iş birliği içine girdiği görülmektedir. Aynı zamanda bu kurumların, Türk dış politikasında kamu diplomasisi ve yumuşak güç kapsamında çalışmalar yaptığı söylenebilir. Bu kurumları, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Kızılay, Afet ve Acil Durum Yönetmeliği (AFAD), Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Anadolu Ajansı (AA) vb. olarak ifade etmek mümkündür.

3. YEREL YÖNETİMLERİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNİ DÜZENLEYEN ULUSAL MEVZUAT

3.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 74. maddesi, belediyelerin uluslararası ilişkiler yürütmeleri konusunda imkân vermekte olup, çeşitli olanaklar sunmaktadır. Buna göre kanunun içeriği şu şekildedir:

Madde 74 – “Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir.

Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası antlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izninin alınması zorunludur”

(<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim Tarihi: 01.05.2019).

Buna göre kanun maddesi; uluslararası teşekkül ve organizasyonlara kurucu üye veya üye olma, uluslararası kuruluşlarla ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirme ve kardeş kent ilişkisi kurma bakımından önem taşımaktadır.

Ancak bu faaliyetleri ulusal ve yerel anlamda ortak hareket edilebilecek

paydaşlarla birlikte yürütmek daha anlamlı olacaktır. Kanun maddesinin bu konuda herhangi bir yorumda bulunmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu ilişkilerin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın iznine bağlanması yerel özerklik bakımından bir sakınca oluşturmaktadır. Mevcut durum yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini merkezi yönetimin iznine tabi kılmakta ve onay makamı olarak merkez yönetimi işaret etmektedir.

Yerel özerkliğin gelişimine yönelik uluslararası metinlerinden bazıları da yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileriyle ilgilidir ve Türkiye'nin de bu metinlerde bir konum aldığı görülür. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın, 10. maddesinin 2. ve 3. fıkrasında dile getirilen ve Türkiye tarafından çekince koyulan, *başka devletlerin yerel yönetimleriyle iş birliğine girebilmesi durumu*, belediye ve il özel idaresini kanunlarının ilgili maddeleriyle çekince aslında fiili olarak ortadan kalkmıştır. Ancak konulan çekince halen Türkiye tarafından devam ettirilmektedir. Bu açıdan, çekincenin resmi olarak da ortadan kaldırılması yerinde olabilir (Sobacı 2015: 16) Diğer yandan Avrupa Yerel Topluluklar ya da Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi, Türkiye tarafından diplomatik ilişkisi bulunan ülkeler ve bu ülkelerin sadece yerel yönetim birliklerinin iş birliği için geçerli olmak amacıyla imzalanmıştır.

Ayrıca 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun meclisin görev ve yetkilerini düzenleyen 18. Maddesi'nin p fıkrası da konuya göndermede bulunmaktadır. Söz konusu kanunun içeriği şu şekildedir:

Madde 18 (p) – “Yurt içindeki ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek”.

Buna göre; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle; karşılıklı iş birliği yapma, kardeş kent ilişkileri kurma, uluslararası faaliyet ve projeler gerçekleştirme ve bu konuda arsa, bina teminine belediye meclisi karar verebilecek durumdadır (Dalgıç 2007: 83-84). 5393 Sayılı Kanunun 74. Maddesinde yer alan eksiklik, 18. Madde'nin (p) fıkrasında da göze çarpmakta olup, ulusal ve yerel paydaşlarla herhangi bir ortak çalışmayı öngörmemektedir. Ayrıca yine yerel özerklik bakımından sorunlu sayılabilecek şekilde uluslararası ilişkilerin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın iznine bağlanması bir eleştiri konusu olabilmektedir. Bu açılarından bakıldığında da ana mevzuat çerçevesinde belediyelerin uluslararası ilişkiler geliştirmede sınırlayıcı rejim modelinde olduğu görülmektedir.

3.2. 1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini düzenleyen bir başka kanun 1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkındaki Kanun'dur. Söz konusu kanunda ifade edilen “Milletlerarası Temas, Müzakere, Akit Yetkisi” şu şekilde yer almaktadır:

“Madde 1

1. Milletlerarası Hukuk ve Anayasa gereğince Cumhurbaşkanının (...) yetkileri saklı kalmak kaydıyla, Türkiye Cumhuriyetinin yabancı devletlerle, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile milletlerarası kurullarla, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile müteakip bentler ve maddeler hükümleri saklı kalmak kaydıyla, temas ve müzakereleri Dışişleri Bakanlığı eliyle, ilgili bakanlıklarla iş birliği yapılmak suretiyle yürütülür ve yabancı devletler ve milletlerarası kurullarla Anayasa'nın 65. maddesi anlamındaki milletlerarası antlaşmaları da, yine diğer bakanlıklarla iş birliği dâhilinde aynı Bakanlık eliyle yapılır.

6. Genel ve katma bütçeli bakanlık, daire ve kuruluşların, mahalli idarelerin, kamu iktisadi teşebbüslerinin, özel kanunla kurulmuş olan bankaların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların, yabancı Devlet büyükelçilik, elçilik, başkonsolosluk, konsolosluk, fahri başkonsolosluk ve fahri konsoloslukları ve sair misyonları ile ve milletlerarası kurullar temsilcilikleri ve misyonları ile ve bunlara bağlı müşavirlik, ataşelik, büro ve sair mercilerle temasları, milletlerarası hukuk kurallarına ve usullerine uygun olarak yapılır. Bu temaslardan Dışişleri Bakanlığına bilgi verilir”

(<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1173.pdf>, Erişim Tarihi: 23.04.2019).

1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun içeriği itibariyle yerel yönetimlerin her türlü uluslararası teması için Dışişleri Bakanlığı'na bilgi verilmesini esas almaktadır. Bu durum yerel yönetimlerin hareket alanını kısıtlayıcı bir unsur olarak göze çarpmakta olsa da üniter bir devlet yapısı içerisinde ve bu konuya sınırlayıcı rejim modeli ile yaklaşımın olduğu bir ülkede merkezi idarenin ilişkilerden haberdar olma isteği görülmektedir.

3.3. 3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun

Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerini düzenleyen bir başka kanun ise 3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkındaki Kanun'dur. Söz konusu kanunda ifade edilen düzenleme şu şekilde yer almaktadır:

Madde 1 - Uluslararası alanda beraberlik ve iş birliği yapılmasında fayda görülen hallerde, Türk ve yabancı hakiki veya hükmi şahısların veya yalnız hükmi şahısların, kazanç paylaşma amacı dışında ve kanunlarla yasaklanmamış olmak kaydıyla ekonomik ve teknik alanlarda iş birliğini geliştirmek, bu konularda bilgi, görgü ve karşılıklı teknolojilerinden yararlanmak maksadıyla Türkiye'de veya yurt dışında:

a) En az yedisinin; uluslararası nitelikte birlik, federasyon veya benzeri teşekküller kurmaları veya kurulmuş bu gibi teşekküllerin şubelerini

açmaları,

b) Uluslararası faaliyette bulunmaları,

c) Mevcut kuruluş ve benzeri derneklere katılmaları veya bunlarla iş birliğinde bulunmaları, Cumhurbaşkanının iznine tabidir.

(a) bendine göre Türkiye'de kurulan teşekküller, kuruluş bildirisini ve eklerini, merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar.

Bunlardan kuruluş, amaç ve şartlarını kaybedenlerle, kanun ve statülerinin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyenler, kendiliğinden dağılmış sayılırlar.

Kamu kurum ve kuruluşları da, Cumhurbaşkanınca izin verildiği takdirde, birinci fıkradaki amaç doğrultusunda faaliyet gösteren kendi konularıyla ilgili uluslararası birlik, federasyon veya benzeri teşekküllere iştirak edebilirler.

Bunlardan kuruluş, amaç ve şartlarını kaybedenlerle, kanun ve statülerinin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyenler, kendiliğinden dağılmış sayılırlar" (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3335.pdf>, Erişim Tarihi: 28.04.2019).

3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun da diğer yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerini tanımlayan kanunlar gibi izin şartı öngörmektedir. Buna göre, 3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun Cumhurbaşkanının iznini öngörmektedir.

Türkiye'deki mevzuata bakıldığında yerel diplomaside merkezi idarenin birçok onayının ve izninin bulunduğu söylenebilir. Bununla birlikte merkezi ve yerel yönetimler arası iş birliği, koordinasyon ve eşgüdüm ile birlikte önemli sınırlılıklar ortadan kalkabilir veya yasal altyapının bununla birlikte yeniden gözden geçirilmesi mümkün olabilir.

4. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İNCELEMESİ

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ilk kardeş şehir antlaşması Haşim İŞCAN tarafından 1965 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kenti ile imzalanmıştır. Bu ilişkinin kuruluşuyla ilgili detaylı bilgiler bulunmasa da İstanbul'un o yıllardaki belediye başkanı olan Haşim İŞCAN'ın CHP'den belediye başkanı olmasının ve o dönemdeki Türk siyasal hayatındaki politik seyrin bu ilişkiye etkisi olduğu ifade edilebilir (Ekşi 2018: 84). İki kent arasındaki bu ilişki 2012'de yenilenmiştir. Daha sonraki yıllarda 1972'de Japonya'nın Şimonoseki ve 1975'te Pakistan'ın Lahor kentleriyle antlaşmalar yapılmıştır (Özmen 2018: 110).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu uluslararası ilişkiler çok boyutlu şekilde yürütülmektedir. Bu ilişkiler kimi zaman kardeş şehir antlaşmaları kimi zaman iyi niyetin beyanı mutabakat zaptı kimi zaman da uluslararası kuruluşlara üyelikler şeklinde somutlaşmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi yürüttüğü uluslararası ilişkilerde, bir yandan İstanbul markasının küresel değerini korumaya çalışırken diğer yandan da kurumsal olarak yönetim potansiyelini yükseltmeye ve mahalli sorunlara karşı küresel çözümler üretmeye çalışmaktadır.

Günümüzde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 40 Kardeş Şehri, 20 İşbirliği Protokolü ve 26 Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Protokolü ve 14 Uluslararası Kuruluş Üyeliği bulunmaktadır. Buna göre İstanbul'un yürüttüğü uluslararası ilişkilerinin listesi şu şekildedir:

Kardeş Şehirler (Sister City)

Ulusal politikadaki çekinceler kimi zaman belirleyici olmakla birlikte kardeş şehir ilişkisi kurmayla ilgili herhangi bir ön şart ve kardeş şehir sayısı ile ilgili de bir sınırlama bulunmamaktadır. Kardeş şehir ilişkilerinin kurulabilmesinde en çok dikkat edilen husus, ortak kentsel, tarihsel ve kültürel ilişkilerin bulunmasıdır.

Bu ortaklıklarla birlikte kurulan ilişkiler uzun erimli olmakta ve karşılıklı fayda sağlayabilmektedir. Ortaklık alanları bulunmayan şehirlerarasında kurulan ilişkiler simgesel bir anlam taşımaktadır. Bu bakımdan kardeş kent ilişkileri daha çok uluslararası örgütlerin çatısı altında kurulmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde kalıcılık ve verimlilik artırılma yoluna gidilmektedir.

KARDEŞ ŞEHİRLER				
No	Şehir Adı	Ülke	Tarih	İmza Yeri
1	Rio de Janerio	Brezilya	İlk İmzalanma Tarihi: 1965 (Yenilenecek İmzalanma Tarihi: 18.06.2012)	Yenilenme: Rio de Janeiro
2	Şimonoseki	Japonya	16.05.1972	
3	Lahor	Pakistan	1975	
4	Johor Bahru	Malezya	1983	
5	Cidde	Suudi Arabistan	1984	
6	Kahire	Mısır	04.06.1988 (Yenilenecek İmzalanma Tarihi: 11.10.2011)	İstanbul

7	Houston	A.B.D.	20.10.1988	Houston
8	Berlin	Almanya	17.11.1989	Berlin
9	St. Petersburg	Rusya Federasyonu	22.11.1990	St. Petersburg
10	Rabat	Fas	23.04.1991 (Ön Protokol) / 20.09.1991 (Mutabakat Zaptı)	Rabat-İstanbul
11	Merv	Türkmenistan	21.06.1994	Ankara
12	Barselona	İspanya	05.01.1997	Barselona
13	Dubai	B.A.E.	22.03.1997	Dubai
14	Köln	Almanya	15.03.1997 (Ön Protokol) / 09.05.1997 (Mutabakat Zaptı)	İstanbul-Köln
15	Şanghay	Çin Halk Cumhuriyeti	23.10.1989 (Ön Protokol) / 27.10.1997 (Mutabakat Zaptı)	Şanghay- İstanbul
16	Odessa	Ukrayna	02.11.1997	Odessa-İstanbul
17	Amman	Ürdün	28.11.1997	İstanbul
18	Saraybosna	Bosna-Hersek	1997 (Ön Protokol) / 25.12.1997	Saraybosna- İstanbul
19	Durres	Arnavutluk	06.02.1998	İstanbul
20	Almatı	Kazakistan	02.04.1998 / 15.10.2002	İstanbul
21	Oş	Kırgızistan	20.09.1997 / 01.08.1998	Oş-İstanbul

22	Filibe	Bulgaristan	23.01.2001	İstanbul
23	Köstence	Romanya	22.05.2001	İstanbul
24	Hartum	Sudan	09.10.2001	İstanbul
25	Kazan	Tataristan / Rusya Federasyonu	07.10.2002	İstanbul
26	Üsküp	Makedonya	03.04.2003	İstanbul
İptal	Rotterdam	Hollanda	24.06. 2005	Rotterdam
27	Şam	Suriye	18.12.2006	İstanbul
28	Cakarta	Endonezya	30.10.1998 (Ön Protokol) / 13.04.2007 (Mutabakat Zaptı)	İstanbul
29	Venedik	İtalya	08.06.2007	Venedik
30	Pusan	Güney Kore	04.06.2002 (Ön Protokol) / 13.06.2008 (Mutabakat Zaptı)	Pusan
31	Bangkok	Tayland	06.07.2009	İstanbul
32	Beyrut	Lübnan	29.10.2010	İstanbul
33	Tebriz	İran	29.10.2010	İstanbul
34	Meksika Şehri	Meksika	19.11.2010	Meksika Şehri
35	Tunus	Tunus	24.12.2010	İstanbul
36	Guangzhou	Çin Halk Cumhuriyeti	18.07.2012	İstanbul
37	Giza	Mısır	12.12.2012	Giza
38	Bingazi	Libya	20.02.2013	İstanbul
39	Encemine	Çad	18.12.2014	İstanbul

40	Tiflis	Gürcistan	18.04.2016	İstanbul
----	--------	-----------	------------	----------

Tablo 1: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğünden Temin Edilmiştir, 10.05.2019

İstanbul'un kardeş şehir anlaşmalarına bakıldığında ilişki ağının Asya ve Avrupa şehirleriyle yoğunlaştığı, Afrika ve Amerika ile çok az ilişkinin olduğu görülmektedir. Çalışmamızın başındaki Türkiye değerlendirmesine benzer bir şekilde gerçekleşen ilişkilerin İstanbul'a da yansıdığı söylenebilir.

İBB'nin kent diplomasisi faaliyetleri daha çok 1990'larda artmıştır. İBB'nin, 1990'da 13 kardeş şehir protokolü varken bunların 12'si 1994 sonrasında olmuştur. Ardından, özellikle Kadir Topbaş'ın döneminde kardeş kent ilişkileri artmıştır. Bu dönemde 15 kardeş şehir anlaşması imzalanmıştır. Kadir Topbaş döneminde, Topbaş tarafından UCLG'de iki dönem başkanlık yapılması, İBB'nin de uluslararası ilişkiler faaliyetlerini arttırmıştır. Aynı zamanda bu dönemde BM Yerel Yönetimler Danışma Kurulu (UNACLA) Başkanlığı da Topbaş tarafından yapılmıştır. Diğer yandan 2011 yılındaki 4. Büyükelçiler Konferansı'nda, her sene Türk diplomasisine katkılar sağlayan önemli devlet adamlarını Dışişleri Bakanlığı'nın ödüllendireceğini söyleyerek Ahmet Davutoğlu tarafından ilk ödül İBB Başkanı Kadir Topbaş'a verilmiştir (<https://www.ibb.istanbul/News/Detail/25849> Erişim Tarihi: 20.04.2019; <http://www.mfa.gov.tr/buyukelciler-konferansi-kabul-edilen-sonuc-bildirgesi-ile-sona-erdi.tr.mfa> Erişim Tarihi: 20.04.2019). 2012 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ile İBB arasında, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelere yapılacak sosyo-ekonomik yardımlara ilişkin bir iş birliği protokolü imzalanmıştır (<https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=38872> Erişim Tarihi: 20.04.2019).

Ulusal (merkez) ve yerel arasındaki dış ilişkiler açısından farklı bir örnek 2005 yılında imzalanan Rotterdam-İstanbul arasındaki kardeş şehir anlaşmasının 2017'de İBB meclisi tarafından oybirliğiyle iptal edilmesi olmuştur. Mart 2017'de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun, 16 Nisan 2017'deki anayasa referandumu için Hollanda'da Türk vatandaşlarıyla buluşmasına Hollandalı makamlar tarafından izin verilmemiş, ardından o zamanki Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya'nın Rotterdam'daki Türk konsolosluğuna Almanya'dan gelme girişimi yine Hollandalı makamlar tarafından engellenerek bakan sınır dışı edilmiştir. Bu esnada çıkan olaylarda Türk vatandaşları gözaltına alınmıştır. Ayrıca, Rotterdam Belediye Başkanı Ahmed Ebutalib de yapmış olduğu basın toplantısında Bakan Kaya'yı "istenmeyen yabancı" ilan etmiş ve şehirde OHAL kararı almıştır (<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-hollanda-gerilimi-t%C4%B1rman%C4%B1yor/a-37908689> Erişim Tarihi: 20.04.2019; <https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=48709> Erişim Tarihi: 20.04.2019). Tüm bu yaşananlar, Hollanda ve Türkiye arasında siyasi gerginliğe yol açmış, iki ülke ilişkileri etkilenmiş, büyükelçiler de karşılıklı olarak geri çekilmiştir. Maslahatgüzar düzeyinde tutulmaya başlanan diplomatik ilişkiler yapılan görüşmeler neticesinde Eylül 2018'de büyükelçilik atamalarıyla yine eski düzeyine çekilmiştir (<https://www.haberturk.com/hollanda-nin-ankara-buyukelcisi-turkiye-ye-geldi-2154724>

Erişim Tarihi: 20.04.2019).

Hollanda ve Türkiye arasında yaşanan gerginliğin, kardeş şehir anlaşmasının iptaline kadar varması, yerel diplomasi açısından bir eleştiri konusu olabilir. Bu eleştiri, kardeş şehir anlaşmalarının doğası gereği barış ve yumuşak güç yaklaşımlarını içinde barındırmasından kaynaklanmaktadır. Ulusal dış politikadaki gerginliğe yönelik yerel yönetimler tarafından olumsuz bir adım daha atılması, kardeş şehir ilişkilerinin doğasındaki barışçıl çabalarla pek bağdaşmadığı düşünülmektedir. Keza, iki ülke arasında böyle bir gerginlik göz önünde bulundurulduğunda iki ülke ilişkileri yeniden gelişebilir, devletlerarası ilişkilerde bunlar yaşanabilir. Böyle bir durumda iptal edilen kardeş şehir anlaşması yeniden sağlanabilir mi? Evet sağlanabilir, ancak bu kez iki kent arasındaki ilişki, iki devlet arasındaki siyasi ilişkilerin yakınlığına ya da uzaklığına indirgenmiş ve bu yönde daralmış olacaktır. Görüldüğü üzere daha sonraki zamanlarda Türkiye ve Hollanda ilişkileri yeniden canlanmış, ancak İstanbul ve Rotterdam arasındaki kardeş şehir ilişkisi ise iptal edilmesiyle kalmıştır.

İş Birliği Protokolleri (Cooperation Protocol)

İş birliği protokolü kardeş şehir ilişkilerinden sonra en önemli uluslararası çalışma olarak kabul edilir. Buna göre iş birliklerinin süresi proje temelli olabileceği gibi genellenebilen süreçler için de kurulabilir. Bir ülkeden kardeş şehir tercihi yapan belediyeler aynı ülkeden ikinci bir kardeş şehir antlaşması yapmak yerine, genelde iş birliği protokolünü tercih etmektedirler.

İŞBİRLİĞİ PROTOKOLLERİ				
No	Şehir Adı	Ülke	Tarih	İmza Yeri
1	Floransa	İtalya	1985	
2	Toronto	Kanada	1990	
3	Stockholm	İsveç	25.06.1990	
4	Strazburg	Fransa	03.01.1991	İstanbul
5	Varşova	Polonya	14.11.1991	Varşova
6	Budapeşte	Macaristan	28.04.1992	İstanbul
7	Prag	Çek Cumhuriyeti	13.05.1992	
8	Havana	Küba	04.07.1992	İstanbul
9	Kabil	Afganistan	09.07.1992	İstanbul

10	Xi'an	Çin Halk Cumhuriyeti	16.12.1997	İstanbul
11	Atina	Yunanistan	17.02.2000	İstanbul
12	Napoli	İtalya	23.11.2000	Napoli
13	Seul	Güney Kore	24.08.2005	Güney Kore
14	Bükreş	Romanya	28.04.2006	İstanbul
15	Moskova	Rusya Federasyonu	30.11.2006 Yenilendi: 16.04.2015	Moskova
16	Paris	Fransa	09.10.2009	Paris
17	Kazablanka	Fas	16.12.2009	Marakeş
18	Viyana	Avusturya	12.05.2011	İstanbul
19	Lahor	Pakistan	06.10.2011	İstanbul
20	Kyoto	Japonya	14.06.2013	İstanbul

Tablo 2: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğünden Temin Edilmiştir, 10.05.2019

Durağan hale gelen kardeş şehir ilişkilerinin bu yolla harekete geçirileceği düşünülmektedir yönetim tarafından. Bu iş birliklerinde kentler arasında denklik prensibi aranmamakta, teknik, kültürel vb. iş birlikleri bu yolla gelişebilmektedir. Anlaşma içerikleri tarafların isteklerine göre daha esnek belirlenebilmektedir (Özmen 2018: 117). Kardeş şehir anlaşmalarında olduğu gibi Asya ve Avrupa şehirleriyle iş birliği anlaşmaları daha fazladır.

Mutabakat Zaptı ve İyi Niyet Mektupları (Memorandum of Understanding)

Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Mektubu iki şehir arasında yapılan bir iyi niyet anlaşmasıdır. Daha çok simgesel bir değer taşımaktadır. Her zaman somut proje temelli bir karşılığı olması beklenmemektedir. Bu yönüyle merkezi kamu idaresinin yerel yönetimler eliyle ilişkileri güçlendirmek ya da tamir etme eğilimini göstermektedir. Mutabakat Zaptı/İyi Niyet Mektubu yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde bir başlangıç aşamasını teşkil etmekte olup, zaman içerisinde iş birliği protokolü ve kardeş şehir ilişkisi şeklinde gelişim gösterebilir (<http://www.tddb.org.tr/tddb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf>, Erişim tarihi: 20.04.2019).

MUTABAKAT ZAPTI/İYİ NİYET MEKTUPLARI				
No	Şehir Adı	Ülke	Tarih	İmza Yeri
1	Milano	İtalya	26.05.2005	İstanbul
2	Berlin	Almanya	26.05.2005	İstanbul
3	Tiflis	Gürcistan	01.06.2006	İstanbul
4	Pecs	Macaristan	12.06.2008	İstanbul
5	Gyeongsangbuk -do	Güney Kore	02.12.2010	İstanbul
6	Pencap	Pakistan	27.12.2010	İstanbul
7	Rabat	Fas	23.11.2011	İstanbul
8	Pencap	Pakistan	06.10.2011	İstanbul
9	Bogota	Kolombiya	19.03.2012	Bogota
10	Gyeongsangbuk -do	Güney Kore	24.05.2012	İstanbul
11	Karaçi Büyükşehir İdaresi	Pakistan	18.06.2012	İstanbul
12	Frankfurt / Main Belediyesi	Almanya	19.09.2012	İstanbul
13	Aden	Yemen	08.11.2012	İstanbul
14	Mekke	Suudi Arabistan	13.12.2012	İstanbul
15	Juba	Güney Sudan	18.12.2012	İstanbul
16	Dakar	Senegal	26.01.2013	İstanbul
17	Monrovia	Liberya	31.01.2013	Monrovia
18	Akra	Gana	19.02.2013	İstanbul
19	Encemine	Çad	03.09.2013	İstanbul

20	Guangzhou	Çin	25.03.2015	Guangzhou
21	Mogadişu	Somali	23.02.2016	İstanbul
22	Ulan Bator	Moğolistan	25.04.2016	Ulan Bator
23	Hangzhou	Çin	28.04.2016	Hangzhou
24	Konakri	Gine	29.12.2016	İstanbul
25	Trablus	Libya	20.12.2017	İstanbul
26	Cakarta	Endonezya	22.04.2018	İstanbul

Tablo 3: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğünden Temin Edilmiştir, 10.05.2019

İstanbul'un iyi niyet protokolü imzaladığı şehirler genellikle, özellikle son yıllara bakıldığında, İstanbul'un kentsel hizmetini kalkınma yardımları kapsamında sunduğu şehirler olarak uygulama alanı bulmuştur, örneğin Gine'nin Konakri şehrine otobüs yardımı yapılması gibi. Diğer yandan özel bir proje kapsamında birlikte hareket etmeyi de kapsayabilmektedir bu anlaşma türü, örneğin Güney Kore'nin Gyeongsangbuk-do Eyaleti ve Gyeongju Belediyesi ile yapılan iş birliği ile birlikte 2013 yılında İstanbul-Gyeongju Dünya Kültür EXPO 2013 gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası Kuruluş Üyelikleri (International Organizations)

Yerel yönetimler, uluslararası kuruluşların çatısı altında bir araya gelebilmekte ya da kendileri uluslararası kent ve yerel yönetim birlikleri kurabilmektedirler. Kent yönetimleri bu yapılara üye olmakla birlikte uluslararası ilişkilere bir başlangıç yapabilmekte veya yürüyen ilişkilerini daha da derinleştirerek sonuç üreten bir noktaya taşıyabilmektedir. Bu bakımdan uluslararası kent birlikleri ve uluslararası kuruluşlar önemli bir alanı oluşturmaktadır. Bir başka önemli nokta ise, bu kuruluşlar aracılığıyla kentler kendi durumlarını daha iyi tahlil edebilmekte, ikili ilişkilere göre çoklu örnekler arasından daha net verilere ulaşabilmektedir.

ULUSLARARASI KURULUŞ ÜYELİKLERİ					
No	Kısaltma	Kuruluşun Adı	Üyelik Tarihi	Üyelik Durumu	İlgili Birimler
1	EUROCITIES	Avrupa Kentleri Teşkilatı	8 Eylül 2004	Ortak Üye	Dış İlişkiler Müdürlüğü, AB İlişkileri Müdürlüğü
2	UCLG	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler	11 Eylül	Üye	Dış İlişkiler Müdürlüğü, AB İlişkileri Müdürlüğü

		Dünya Teşkilatı	1987		
3	METROPOLIS	Dünya Büyük Metropoller Birliği	18 Nisan 1995	Yönetim Kurulu Üyesi	İSTAÇ A.Ş., Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, İSBK A.Ş., İSPARK, Şehir Aydınlatma Müdürlüğü
4	ECAD	Uyuşturucuya Karşı Mücadele Veren Avrupa Kentleri Teşkilatı	11 Eylül 1997	Üye	Sağlık Daire Başkanlığı
5	OICC	İslam Başkentleri ve Kentleri Teşkilatı	1984	Yönetim Kurulu Üyesi	Dış İlişkiler Müdürlüğü
6	OWHC	Dünya Mirası Şehirleri Teşkilatı	8 Kasım 2005	Üye	Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, KUDEP
7	LHC	Tarihi Şehirler Birliği	2002	Üye	Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, KUDEP
8	EMI	Depremler ve Megakentler İnisiyatifi	18 Ocak 2006	Proje Partneri	AKOM
9	WUWM	Dünya Haller Birliği	2 Eylül 2007	Üye	Haller Müdürlüğü
10	WHO Healthy Cities Network	Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Ağı	15 Haziran 2009	Üye	Sağlık Daire Başkanlığı
11	AMF	Asya Belediye Başkanları Forumu	2 Nisan 2011	Yönetim Kurulu Üyesi	Dış İlişkiler Müdürlüğü
12	ESN	Avrupa Sosyal Hizmet Ağı	24 Haziran 2011	Üye	Engelliler Müdürlüğü
13	TDBB	Türk Dünyası Belediyeler Birliği	4 Temmuz 2011	Üye	Eğitim Müdürlüğü
14	DEMIST	Uluslararası Tarihi Ev Müzeleri Komitesi	21 Eylül 2017	Üye	Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü

Tablo 4 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğünden Temin Edilmiştir, 10.05.2019

İstanbul'un üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara bakıldığında, İstanbul'un tarihi,

coğrafi ve kültürel olarak kendi yapısını yansıttığı söylenebilir. Örneğin, dünyanın büyük metropollerinden biri olması nedeniyle, Metropolis kuruluşuna üyeliği, iki dönem başkanlığını yaptığı UCLG'ye üyeliği, tarihi bir şehir olması nedeniyle bu alanlarla ilgili birden fazla uluslararası kuruluşla üyeliği, İslam kentleri arasındaki misyonu ve önemi nedeniyle OICC'ye olan üyeliği anlamlıdır. Yine bir deprem bölgesinde olması, yaşayan insan sayısının çok olması nedeniyle EMI'ye üyeliği önem arz etmektedir. İBB tarafından, bu kuruluşlara yönelik faaliyetlerin UCLG dışında yeterince görünür olduğu ya da kamuya paylaşıldığı görülmemektedir. Bu açılarından bakıldığında, İBB'nin genel olarak yerel diplomasi faaliyetlerinde daha paylaşımcı olması gerektiği önerilebilir.

Bu ilişkilere İstanbul kenti örneği üzerinden, yönetim ve koordinasyon ekseninde bakmaya çalışarak, şehrin paydaşlarıyla etkileşimli ve bütüncül bir kent politikası açısından birtakım sorgulamalar, değerlendirmeler ve yorumlar da yapılabilir.

Bu konulara dünya ölçeğinde bakıldığında ulusal ve yerel olarak ifade edilerek dış politika veya uluslararası ilişkiler meselesine hangi tür yaklaşımlar olduğu merak edilmektedir. Diplomasinin farklı çeşitleri ele alınarak, kültürel diplomasi, ticari diplomasi vb. diplomasi çeşitlerinin kamu diplomasisi ve yumuşak güç açılarından ulusal dış politikayı genelde destekleyici ve tamamlayıcı bir nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

Söz konusu durumun aksi de mümkündür ve özellikle ülkelerin federal, üniter ve diğer farklı yapılarına göre bu etkileşim, değişik şekillerde cereyan edebilmektedir. Bu yönlerden bakıldığında dünya ölçeğinde kent diplomasisi konusuna ülkelerin yönetim şekilleriyle beraber yerel yapılarının, ulusal yapılarıyla nasıl bir etkileşim içerisinde olduğu ve genel olarak nasıl yaklaşımların sergilendiği irdelenebilir.

İstanbul'un küreselleşme-yerelleşme-kentleşme ekseninde Türkiye'nin küresel kent sayılabilecek en kuvvetli şehri olması, aynı zamanda şehrin kendine özel marka bir kent olması birçok yönden kenti ön plana çıkarmakta ve uluslararası kentler arası ilişkilere güçlü bir zemin ve fırsat oluşturmaktadır. İstanbul'un böylesi bir yapısı, hem kent içi, hem de ülke içi yerel yönetimlere birçok örnek sunmaktadır.

4.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Uluslararası Faaliyetlerinden Örnekler

Belediyelerin uluslararası ilişkileri çok düzlemli olarak yürütülmektedir. Bu konuda sınırlama yapmak çok güçtür. Şehirlerde oluşan yeni ihtiyaçlara göre konu başlıkları arttırılabilmekte veya azaltılabilmektedir. Bu anlamda belediyeler için temel kazanım olarak, kurumsal yapıların güçlenerek uluslararası gündemlere ve standartlara uyum sağlaması gösterilebilir (Öktem, Göçoğlu ve Koç 2016: 49-86).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, kentsel özellikleri ve barındırdığı kalabalık nüfus dolayısıyla oldukça yoğun ve hareketli bir gündeme sahiptir. Bu durum, kurduğu uluslararası ilişkilerin çok başlıklı olmasına yol açmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin çalışmaları, iş birliği alanları ve bu alanların içeriğinde geliştirilen iş birliği biçimleri olarak kategorize edilebilir.

Buna göre iş birliği alanlarını şu şekilde sıralanmaktadır: Kentsel hizmetler, ticaret, yatırım ve finans, bilim, teknoloji ve enformasyon, turizm, belediye düzeyinde

planlama, mesleki kurslar, kültür ve spor, tarihi ve kültürel miras, kamu güvenliği ve çevredir.

Söz konusu iş birliği altında yürütülen iş birliği biçimleri ise şunlardır: Tanıtım ve ilan, idari ve ticari heyet ziyaretleri, bilgi, belge ve tecrübe paylaşımı, kongre, fuar ve seminer organizasyonları, ortak çalışma ve araştırmalar, teknik ve uzmanlık paylaşımı, insan kaynakları eğitimi, kültür, spor ve sanat alanlarında değişim ve taraflarca mutabık kalınacak her konuda iş birliğidir (Özmen 2018: 118-119).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi yürüttüğü tüm çalışmalarda İstanbul'u markalaştırmayı ve küresel bir cazibe merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan olabildiğince dünyanın her noktasıyla etkileşim halinde olmayı ve etki alanını genişlemeyi amaçlamaktadır. Buna göre, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yürüttüğü uluslararası faaliyetlerden bahsetmek gerekirse şu örnekler ön plana çıkmaktadır:

Deneyim ve Tecrübe Paylaşımı: Barselona-İstanbul arasında Kentsel Planlama Çalıştayları, Berlin, Paris ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin metropol kentlerine gerçekleştirilen teknik geziler vb. bu alanda sıralanabilecek çalışmalardır.

Sosyal ve Kültürel Yakınlaşma: Avrupa Birliği üyesi ülkelerin şehirleri ile kültürel yakınlaşma projeleri hayata geçirilmiştir. Örneğin; Köln'de iki kez İstanbul kültür günleri düzenlenmiştir.

Tarihi Mirasa Sahip Çıkma: Dünyanın farklı coğrafyalarında yer alan kültürel mirasa ait eserlerin restorasyon ve yenilemeleri yapılmıştır. Bulgaristan'ın Filibe kentinde bulunan Murat Hüdavendigar Camii'nin restorasyon çalışmaları ile Saraybosna'da Aliya İzzetbegoviç'in Anıt Mezarı yapımı örnek olarak verilebilir.

Ekonomik İşbirliği: Barselona-İstanbul İş Köprüsü projesi bu konuda yürütülen çalışmalardan biridir.

Ortak Lobi Çalışmaları: Yunanistan'ın desteği ile Dünya Belediye Başkanları Zirvesi İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Ticari İşlemler: Afrika'nın en büyük ülkesi olan Sudan'ın başkenti ve kardeş şehir Hartum, 2006 yılından bu yana trafik teknolojilerinde İstanbul Büyükşehir Belediye'nin iştirak şirketi olan İSBAK'ın sistemini kullanmaktadır.

Kültür Parkları: Kardeş şehirlerden olan Şimonoseki'de, Kazan ve Odessa'da İstanbul adına park açılmıştır. İstanbul'da ise Eyüp'te kardeş şehir Kazan'ın milli şairi Abdullah Tukay Parkı yapılmıştır. Ayrıca kentler, cadde, kavşak vb. yerlere kentin önde gelen isimlerinin verilmesi yoluyla da dostluklar geliştirebilmektedir. Örnek olarak Pakistan'ın Lahor kentinde Kadir Topbaş Kavşağı'nın bulunması verilebilir.

Afet ve Acil Yardımlar: Endonezya depreminde Açe Bölgesi'nde, Pakistan ve Haiti depreminde İstanbul Büyükşehir Belediyesi yardım desteğinde bulunmuştur. Ayrıca, Etiyopya'da 1.2 milyon kişiye hizmet verecek kapasiteye sahip su kuyuları açmış, Somali'de kıtlık dönemlerinde kurulan aşevleri ile binlerce kişiye sıcak yemek desteği verilmiş, 1200 aileye keçi dağıtılarak açlığın önlenmesi ve geçimlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamıştır (Ermiş 2012).

İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü'nün 2018 yılı faaliyet raporuna bakıldığında, dünyanın birçok ülkesinden 127 heyet ve 2056 kişi ağırlanmıştır. Heyetler, iki hükümet başkanı, sekiz milletvekili dokuz da belediye başkanı düzeyinde olmuştur. Başkonsoloslarla geleneksel kahvaltılarının on yedinci ve on sekizincisi düzenlenmiştir. Bunun basına yansımaları da görülmektedir. İBB'yi en fazla ziyaret eden ülke 9 heyet ile Çin Halk Cumhuriyeti olmuş, onu Sudan, Bosna Hersek, Rusya ve Pakistan takip etmiştir. Bu ülkeler ile benzer ilişkilerin hemen hemen her sene bu ölçüde gerçekleştirildiği raporda ifade edilmiştir, bu açılarından bakıldığında bu ülkeler tarafından İstanbul ve Türkiye'ye yakın duruşun da bir göstergesi olmaktadır bu veriler. 2018 yılında 84 İBB heyeti yurtdışına çeşitli amaçlarla çıkmıştır, bu ziyaretlerin çoğunda tıpkı ilişkilerin açılımında olduğu gibi Avrupa ve Asya ülkeleri başı çekmektedir. Özellikle %75 ile Avrupa ülkelerine, %17 ile Asya ülkelerine ziyaretler yapılmıştır. Dış politikada, ulusal dış politikayla benzer doğrultuda, *girişimci ve insani dış politikasının* hedefi olarak ihtiyacı olan ülkelere, otobüs yardımı projesi kapsamında Bosna-Hersek'e 60, Gambiya'ya ise 20 otobüs verilmiştir. Libya'ya kentsel hizmetlerle ilgili "eğiticilerin eğitimi", Çad'dan gelen yetkililere itfaiye eğitimi yapılmıştır. Ayrıca, Türkiye Belediyeler Birliği ile iş birliği kapsamında Moldova'da bulunan Komrat Kültür Evi bakım ve onarımı masrafları İBB tarafından karşılanmıştır. (İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü Faaliyet Raporu 2018: 2-17)

2018 İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü faaliyet raporuna bakıldığında, İBB'nin bundan önceki senelerde gerçekleştirdiği yurtdışı faaliyetlerinin benzerlerinin gerçekleştiği görülmektedir. Ulusal dış politika ekseninde yapılan yerel çalışmalar, yerel diplomasinin ulusal dış politikayı destekleyici ve tamamlayıcı bir anlayışla gerçekleştiği göstermektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, uluslararası ilişkilerini çalışanları ve bürokratları eliyle yürütmektedir. Birçok uluslararası belediyecilik ve kentsel hizmetlerle ilgili organizasyon için belediye personeli yurtdışına çıkmakta ve yurtdışından gelen heyetler ağırlanmaktadır, böylelikle deneyim paylaşımları gerçekleşmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, İBB'nin uluslararası ilişkileri, yalnızca birtakım anlaşmalar çerçevesinde değerlendirilemeyecek bir bilgi birikimi ve tecrübeyi de içinde barındırmaktadır. İBB bürokratları, bu tecrübeleri üzerinden merkezi idareden yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileriyle ilgili idari ve hukuksal düzenleme ve iş birliği taleplerinde bulunabilir, böylelikle şehircilik ve belediyecilik politikaları üzerinden uluslararası ölçekte etki geliştirmesi (Topçu 2013: 100-101) ve ulusal diplomasini ile yerel diplomasinin birbirini desteklemesi mümkün olabilir.

Sonuç

Kentsel ihtiyaçlar son 20 yıl içerisinde yoğun olarak değişime uğramış olup, temel belediyecilik faaliyetleri dışında yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. Bu arayışlar içerisinde en yoğun olarak gündeme gelen talep; temsiliyet ve uluslararası bir aktör olabilme çabasıdır. Uluslararası aktör olabilme durumu yerel yönetimlerimiz için ulusal imkânların dışında çözüm ortakları bulabilme ve tecrübe paylaşımı sağlayabilme bakımından da çok önemsenmektedir.

Bu nedenden dolayı; kent diplomasisi, yerel diplomasini, yerel dış politika, beledi uluslararası ilişkiler vb. kavramların önemi, küreselleşme, kentleşme, yerelleşme,

demokratikleşme ekseninde kapsamında günümüz dünyasında giderek daha fazla artmaktadır. Yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetleri ve uygulamalarına bakıldığında artan ilişkiler nicelik ve niteliksel olarak da fark edilmektedir.

Genel olarak yerel yönetimlerimizin uluslararası ilişkiler faaliyetlerine baktığımızda karşımıza çıkan başlıca eleştiri konuları 6 başlıkta toplanabilmektedir. Bu başlıklar şunlardır:

- Yerel yönetimlerimiz uluslararası ilişkiler yönetiminde ulusal ve kent içi aktörleri de sürecin içine dâhil edebilmelidir. Ancak günümüzde bu duruma örnek teşkil olabilecek ortak çalışmalara yeterince rastlanamamaktadır. Örneğin; İstanbul'un sınırları içerisinde bulunan yerel yönetimlerin (ilçe belediyeleri), yabancı kentler arası ilişkilerinde birbirlerinden yeterince haberdar olmamaları, zaman zaman benzer çalışmalar yürütmesi; yerel halkın ve şehrin paydaşları olarak ifade edilen sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, ticaret odalarının vb. kuruluşların tüm bu ilişkiler kurulurken ve yürütülürken sürecin dışında kalmamaları gerekmektedir. Söz konusu sorunun çözümü için yerel yönetim birimlerimizin etkin bir şekilde veri paylaşımı ve süreç yönetimi birlikteliğini sağlaması gerekmektedir. Aksi halde emek, zaman ve ekonomik imkânların kullanımı sırasında önemli oranda kayıp yaşanmasının önüne geçilemeyecektir. Bu anlamda İstanbul kentindeki yerel yönetimlerin uluslararası ilişkileri, yönetim ve eşgüdüm ekseninde bütüncül bir kentsel politika açısından değerlendirilmelidir.

- İstanbul'un uluslararası ilişkiler çalışmaları geniş bir coğrafya üzerinde sürdürülmeye çalışılmaktadır. İstanbul'un dünya kentleri arasında küresel bir kent olma iddiası ve Türkiye'nin tarihsel misyonu gereği geniş coğrafyalarda etkileşime girebilecek kentlerin çokluğu bu durumun temel sebebidir. İstanbul geniş uluslararası ilişkiler yelpazesi sayesinde birçok farklı örnek model uygulamaya ulaşabilmekte ve İstanbul'da hayata geçirme şansına sahip olabilmektedir. Söz konusu durum İstanbul'un küresel kent olma iddiasını güçlendirmekte ve çok daha renkli ve hareketli bir kent olabilme çabasına katkı sağlamaktadır. Ancak İstanbul'un bir kentle uluslararası ilişkiler geliştirerek faaliyetler yürütebilmesi için daha seçici olması ve net fayda çıktısı arayışına girmesi gerekmektedir. Genel olarak iyi niyet karanesi, geleceğe yatırım veya ulusal dış ilişkiler politikalarının bir başlangıç süreci mahiyetinde olan çalışmalar İstanbul merkezli ve kentsel fayda mantığıyla değerlendirilmelidir. Bu durum daha sade, daha etkili ve daha belirleyici bir uluslararası ilişkiler sürecini ortaya çıkaracaktır.

- Ülkemiz genelindeki yerel yönetimlerimiz uluslararası ilişkilerinde hiyerarşik olarak yukarı yönlü; daha çok izin, onay anlamında bir süreç yürütmektedir. Ancak aşağı yönlü bir ilişkiyi, yani bunu tabana yaymayı, yerel paydaşlara açmayı yeterince önemsememektedir. Yerel yönetimlerimiz bir yandan uluslararası bir aktör olabilme çabalarını kararlı bir şekilde sürdürürken diğer yandan da iki yönlü olarak sağlıklı ve verimli bir ilişki geliştirilmesinin, arayışı içerisinde olabilmelidir. Aksi halde dünya ile entegre ancak yerel olarak birbirinden kopuk ve habersiz kent yönetimlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

- Yerel yönetimlerin her türlü uluslararası ilişkiler anlamındaki faaliyetlerinin merkezi yönetim birimlerinin iznine tabi kılması yerel özerklik bakımından bir çelişkiyi

ifade etmektedir. Bu anlamda idari yerel özerklik şartına göre idari karar alma özerkliğine sahip olan ve bunun anayasal garanti altına alınması gereken yerel yönetimler uluslararası ilişkilere konu olan idari kararlarında merkezi yönetimini onayını almak zorundadır. Bu durum üniter devlet anlayışı içerisinde “her şeyden haberdar olmak isteyen devlet” mantığı bakımından uygun görülebilmekle birlikte çelişkiyi barındırmaktadır.

- Yerel yönetimlerimizin uluslararası ilişkiler ile ilgili faaliyetleri basın yayın organlarında, kendi kurumsal yayınlarında ve internet sitelerinde yeterince yer almamakta veya güncel veri paylaşımları yapılmamaktadır. Bu durum sağlıklı bilgiye erişimi zorlaştırmaktadır.

- Ayrıca, İstanbul ülkemizin en büyük kenti olmasına ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi bürokratlarının merkezi bürokrasisiyle birçok konuyu müzakere edecek imkânı bulunmasına rağmen, bu tür bir çaba içerisinde görünmemektedir. Ancak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler çalışmaları konusunda sorumluluk alması ve yerel yönetimlerin önünü açıcı lobi ve ikna faaliyetlerinde bulunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

AKMAN, Çiğdem, (2017), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. XXII, S. 2: s. 485-510.

AKMAN, Ç. ve E. AKMAN, (2017), “Türkiye’deki Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C: II, S. 27: 228-254.

AKMAN, Çiğdem, (2016), “Evaluating The Current Situation Via Town Twinning Practices In Turkey”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: CİEP Özel Sayısı, s. 1055-1071.

AKTULUN, Ece, (2015), *Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar Ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

AYDIN YILMAZ, Emine Sare, (2011), *The Incrising Role Of Cities In International Politics*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

BAŞ, Cemal, (2017a), **Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri**, <http://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/yayinlar/kitap/> , Erişim Tarihi: 01.05.2019

BAŞ, Cemal, (2017b), **Yerel Yönetim Ödülleri**, <http://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/yayinlar/kitap/> , Erişim Tarihi: 01.05.2019,

BAŞ, Cemal, (2017c), **Yerel Yönetim Ağları**, <http://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/yayinlar/kitap/> , Erişim Tarihi: 01.05.2019

BAŞ, Cemal, (2017), **Yeni Kentsel Gündem Habitat-3**, <http://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/yayinlar/kitap/> , Erişim Tarihi: 01.05.2019

Başkan Topbaş'a Onur Ödülü Haberi <https://www.ibb.istanbul/News/Detail/25849> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

BATAL, S. ve K. TUĞLU, (2018), "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Çok Düzlemli Yönetişim ve Kent Diplomasisi Bakımından Değerlendirilmesi" **TESAM Akademi Dergisi, Yerel Yönetimler Özel Sayısı**, S. 202, <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.419251>, Erişim Tarihi: 25.03.2019

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA) Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi İnternet Sayfası (<http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-kalkinma-isbirligi-ve-kent-diplomasisi-komitesi/> Erişim Tarihi: 22.05.2019).

DALGIÇ, Duygu, (2007), "Belediyelerin Uluslararası İlişkileri, Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım", **Yerel Yönetimler Reformunu Destekleme Programı Kitap Dizisi: 3**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını No: 336, Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayını No: 21, (Ed. A. Sabuktay) Ankara.

DAOUDOV, Murat, (2013a), **Yerel Dış Politikanın Temelleri**, Marmara Belediyeler Birliği Yayını, Yayın No: 74, 1. Baskı, İstanbul.

DAOUDOV, Murat, (2013b), "Bağcılar Belediyesi'nde Uluslararası İlişkilerin Yönetimi", **Bağcılar Perspektifi**, (Ed. R. Bozlağan), İstanbul.

DEMİRTAŞ, Birgül, (2016), "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C. 13, S. 52, s. 151-173.

Dünden Bugüne Şehir Eşleştirme Projeleri (<http://www.yereldeab.org.tr/sehireslestirme/%C5%9EehirE%C5%9Fle%C5%9FtirmeProjeleri.aspx> Erişim Tarihi: 22.05.2019).

EKŞİ, Sabiha Tuğba, (2018), **Dünyada ve Türkiye'de Kardeş Şehircilik**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını (TDBB), Yayın No: 26, İstanbul

<http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2018/10/kardes-sehircilik-.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2019)

ERMİŞ, Selamettin, (2012), "Kentler Arası İlişkiler ve İstanbul Vizyonu", **TBB Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi**, S. 776, http://www.tbb.gov.tr/online/dergi/aralik_2012/, Erişim Tarihi: 27.03.2019

GEZİCİ, H. S. ve M. KOCAOĞLU, (2018), "Dünya'da ve Türkiye'de Kardeş Şehir Uygulamaları", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C. XXVII, S. 2, s. 115.

Hollanda'nın Ankara Büyükelçisi Türkiye'ye Geldi Haberi, <https://www.haberturk.com/hollanda-nin-ankara-buyukelcisi-turkiye-ye-geldi-2154724>, (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

İBB ile TİKA Arasında İşbirliği Protokolü İmzalanması İle İlgili İBB Meclis Kararı, <https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=38872>, (Erişim Tarihi:

20.04.2019).

İBB Kardeş Şehirler Sayfası, <https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/151>, Erişim Tarihi: 29.04.2019

İstanbul – Rotterdam Kardeş Şehir Antlaşmasının İptal Edilmesi Hakkında İBB Meclis Kararı, <https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=48709>, (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

KAHRAMAN, H. B., KEYMAN Fuat ve A. Y. SARIBAY, (1999), **Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim**, Wald Demokrasi Kitaplığı, Arayışlar, Tartışmalar, Deneyimler Dizisi: 2, Numune Matbaası, 1. Basım, İstanbul

Marmara Belediyeler Birliği (MBB) Yerel Diplomasi Platformu, (<http://marmara.gov.tr/yerel-diplomasi-platformu-6528> Erişim Tarihi: 22.05.2019).

MELISSEN, J. ve R. VAN DER PLUIJM, (2007), **City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics**, Hollanda Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, ss. 19-33, https://www.uclg.org/sites/default/files/20070400_cdsp_paper_pluijm.pdf, Erişim Tarihi: 03.03.2019

OKTAY, Tarkan, (2014), "Türkiye'deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri", **Uluslararası Türk Dünyası Yerel Sempozyumu Bildiri Kitabı, Türk Dünyasında Yerel Yönetimlerin Sorunları**, (Ed. D. İşçioğlu), KKTC, ss. 16-17.

ÖKTEM. M. K., V. GÖÇÖĞLU ve Ş. KOÇ, (2016), "Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C. XXV, S. 4, s. 49-86.

ÖZDEN M. S. ve S. GÜNDÜZ, (2017), **Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehir Rehberi**, <http://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/yayinlar/kitap/>, Erişim Tarihi: 03.05.2019

ÖZDEN, M. Sinan, (2018), "Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi Konu Bazlı Kardeş Şehir İlişkileri -İşlevsel Yaklaşım-" Ankara

http://www.yereldeab.org.tr/Portals/8/yayinlar/sinan_ozden_tematik_yaklasim_ve_kapa_site_gelistirme_2.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2019)

ÖZMEN, Malik, (2018), **Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri ve Bir İşbirliği Modeli Olarak Kardeş Şehirler: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

SOBACI, Mehmet Zahid (2015), "Türkiye'nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na Uyumunu Özerklik Miti", SETA, Nisan 2015, Sayı 120.

<https://www.setav.org/turkiyenin-avrupa-yerel-yonetimler-ozerklik-sartina-uyumu-ozerklik-miti-2/> (Erişim Tarihi: 20.05.2019)

ŞAHİN, S. Z. ve E. SÖYLEMEZ, (2014), "Türk Belediyelerinin Küresel Kardeş Kent Ağlarındaki Farklılaşmalar ve Benzerlikler", **KBAM Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı 5. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Ankara.

TDBB Kardeş Şehir El Kitabı, <http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf>, Erişim Tarihi: 20.04.2019

TOPÇU, Volkan, (2013), *Küresel Şehir Kavramı ve İstanbul'un Küresel Şehirler Arasındaki Yeri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Kardeş Şehirler Platformu (www.kardessehirler.org.tr Erişim Tarihi: 22.05.2019).

Türkiye Belediyeler Birliği Yerel Yönetimler İçin Kardeş Şehirler ve Proje Ortaklıkları Bilgilendirme, Araştırma ve Geliştirme İnternet Portalı (www.yereldiplomasi.gov.tr Erişim Tarihi: 22.05.2019).

Türkiye Hollanda Gerilimi Tırmanıyor Haberi, <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-hollanda-gerilimi-t%C4%B1rman%C4%B1yor/a-37908689>, (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1173.pdf>, Erişim Tarihi: 23.04.2019

3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3335.pdf>, Erişim Tarihi: 28.04.2019

5393 Sayılı Belediye Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim Tarihi: 01.05.2019

4. Büyükelçiler Konferansı Sonuç Bildirgesi, <http://www.mfa.gov.tr/buyukelciler-konferansi-kabul-edilen-sonuc-bildirgesi-ile-sona-erdi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

*Kardeş Şehir, İşbirliği ve İyi Niyet Protokolleri Bilgileri ve 2018 İBB Dış İlişkiler Faaliyet Raporu'na İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü yetkilileri ile görüşülerek ulaşılmıştır.